

ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΕΠΙΤΕΥΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Τοῦ ΠΑΥΛΟΥ ΖΑΝΝΑ

Κάθε καινούργιο κινηματογραφικό φεστιβάλ πρέπει, γιά νά δικαιολογεῖ τήν ὑπαρξή του, νά ἀνταποκρίνεται σέ ὀρισμένες πραγματικές ἀνάγκες, πού ὀρίζονται ἀπό τίς ὑπάρχουσες οικονομικές, κοινωνικές καί καλλιτεχνικές καταστάσεις καί νά γεμίζει ἔτσι μέ τήν παρουσία του ἕνα κενό. Τοῦτο εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικό τή στιγμή πού ὑπάρχει ἕνας πληθωρισμός ἀπό φεστιβάλ κι ἕνας συναγωνισμός πού ὀδηγεῖ πολλές παρόμοιες ἐκδηλώσεις σέ κρίση ἢ καί στήν ἐξαφάνιση.

Τό μέχρι τώρα καθιερωμένο Ἑλληνικό Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης δέν ἀντιμετώπιζε τέτοια προβλήματα ἢ καλύτερα τά προβλήματα του ἔβρισκαν τή λύση τους αὐτόματα: ὁ τοπικός -ἐθνικός- περιορισμός ἦταν μαζί ἡ δύναμη καί ἡ ἀδυναμία τῆς ἐκδήλωσης, γιὰτί τῆς ἔδινε ἕνα χαρακτηρισμό μοναδικό ἀλλά ταυτόχρονα περιόριζε τό ἐνδιαφέρον της. Ἦταν μιὰ ἐκδήλωση κλειστή.

Τό πρῶτο ρήγμα στό φράκτη τῆς ἁδιαφορίας -στό διεθνές ἐπίπεδο- πραγματοποιήθηκε πέρσι ὅταν δημοσιεύτηκαν γιά πρώτη φορά ἄρθρα γιά τό ἑλληνικό φεστιβάλ σέ ὑπεύθυνα ξένα περιοδικά καί ἐφημερίδες. Ἡ ξένη κριτική ἦρθε τότε, σέ γενικές γραμμές, σέ ἀντίθεση μέ τή ντόπια καί

τόνισε τήν ἀξία τῆς ταινίας τοῦ "Ἀδωνη Κύρου "Μπλόκο" πού τελικά ἔγινε δεκτή στή "Διεθνή Ἑβδομάδα Κριτικῆς" στίς Κάννες -εἶναι ἡ πρώτη φορά πού ἡ ἐπιτροπή ἐπιλογῆς πού ἀποτελεῖται μόνο ἀπό κριτικούς διάλεξε μιὰ ἑλληνική ταινία- καί στό Φεστιβάλ τοῦ Λοκάρνο.

Αὐτή ἡ ἐπαφή τοῦ ἑλληνικοῦ κινηματογράφου μέ τόν ἔξω κόσμο, πού μπορεῖ νά πραγματοποιηθεῖ μέσ' ἀπό τό φεστιβάλ τῆς Θεσσαλονίκης, παίρνει πῶρα, μέ τήν καθιέρωση καί τοῦ Διεθνούς Φεστιβάλ "ἄλλες διαστάσεις καί ἄλλες προοπτικές στό ἐπίπεδο τῆς κινηματογραφικῆς κριτικῆς, ἀλλά καί τῆς παραγωγῆς, τῆς ἐκμετάλλευσης, τῆς σκηνοθεσίας, τῆς κινηματογραφικῆς δραστηριότητας γενικά.

Γι' αὐτούς ἀκριβῶς τοὺς λόγους ὁ διαχωρισμός -ὁ ἀπαραίτητος- ἀνάμεσα στό "Ἑλληνικό" καί τό "Διεθνές" φεστιβάλ, δέν σημαίνει καθόλου μιὰ τέλεια ἀπομόνωση τῆς κάθε ἐκδήλωσης. Τό Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης μπορεῖ νά σταθεῖ καί νά καρποφορήσει μόνο μέ τήν παράλληλη ἀνάπτυξη, ἀλληλοεπίδραση καί ἀλληλοβοήθεια τῶν δύο ἐκδηλώσεων πού τό ἀποτελοῦν. Γιὰτί μόνο ἔτσι θά πραγματοποιηθεῖ ἕνας βασικός στόχος τοῦ "ἑλληνικοῦ" φεστιβάλ: ἡ προβολή τοῦ ἑλληνικοῦ κινηματογράφου στό ἐξωτερικό, ἡ δημιουργία μιᾶς ἀγορᾶς καί μιᾶς ζωντανῆς προθήκης. Μόνο ἔτσι ἄλλωτε θά ὑπάρξει

κι ένα διπλό ενδιαφέρον για τους ξένους παραγωγούς και κινηματογραφιστές που θα μπορούν να δείξουν την "πραγματεία" τους να γνωρίσουν την δικιά μας και να συζητήσουν το ένδεχόμενο κάθε είδους μελλοντικής ανταλλαγής ή συνεργασίας. Κι άλλωστε, αν πουληθούν στην ελληνική αγορά περισσότερες καλές ξένες ταινίες, κι αν νέβει έτσι ή ποιοτική στάθμη με ανάλογη επίπτωση πάνω στην ανταπόκριση του κοινού - κι είναι πολύ ενθαρρυντικό το γεγονός ότι ταινίες που την εκμετάλλευση της θεωρούσαμε "δύσκολη" ή και "αδύνατη", γνωρίζουν σήμερα σοβαρή εμπορική επιτυχία-, τούτο θά έχει σαν επακόλουθο - ίσως όχι άμεσα αλλά πάντως σίγουρο- την ανύψωση της στάθμης της ελληνικής παραγωγής. Πρέπει να πάψουμε να γυρίζουμε ταινίες κλεισμένοι σ' ένα πύργο αδιάφορης απομόνωσης - όχι για να καταλήξουμε σε άπρόσπετες ξένες εμπορικές συμπεραγωγές, αλλά αντίθετα για να τολμήσουμε να βρούμε μια θέση στο διεθνή χώρο κοντά στις άλλες μικρές ή καινούργιες εθνικές παραγωγές που - μέσ' από τις ιδιοτυπίες τους - ξεχωρίζουν γιατί αναπνέουν τον αέρα του νέου, του ζωντανού κινηματογράφου.

Πιστεύω πως έχει λήκη ο GIDEON BACHMANN όταν τονίζει ¹ τη σημασία του νέου κινηματογράφου σαν φαινόμενο διεθνές κι όταν θεωρεί απαραίτητη την ύπαρξη των φεστιβάλ που θα προωθούν αυτόν ακριβώς τον κινηματογράφο χωρίς την δεσμευτική, πολύ συχνά, κυριαρχία της Διεθνούς 'Ομοσπονδίας Παραγωγών - FIAPF-. "Αν η φετεινή εκδήλωση ξεκίνησε χωρίς την "έγκριση" της Διεθνούς 'Ομοσπονδίας, τούτο δεν έγινε χωρίς φόβους για την τελική έκβαση της απόπειρας. Τώρα, εκ των υστέρων, μας κολακεύει πολύ η ιδέα ότι το Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης αναφέρεται ένθουσιαστικά κοντά στα φεστιβάλ του Πέζαρο ή του Μπέργκαμο - και ξέρω πως τό άρθρο του BACHMANN

δέν γράφτηκε για τοπική κατονώλωση ή σαν τυπική φιλοφρόνηση-. Όμως αναλογίζομαι και τις ευθύνες για τό μέλλον: την ανάγκη να προσαρμοστούν οι ξένες αυτές τάσεις και απαιτήσεις στις ανάγκες της ελληνικής κινηματογραφίας και της τοπικής αγοράς, την ανάγκη τό φεστιβάλ αυτό ν' αποκτήσει κάποια ιδιοτυπία διεθνώς, χωρίς όμως να πάψει να εξυπηρετεί πρώτιστα τις τοπικές ανάγκες και συνθήκες παραγωγής και εκμετάλλευσης - και να αποβλέπει στη βελτίωσή τους.

Στή διαμόρφωση του χαρακτήρα και της "πολιτικής" ενός φεστιβάλ σημαντικό ρόλο παίζουν οι κριτικές επιτροπές που πάνω στις αποφάσεις τους ελάχιστη συχνά επίδραση μπορούν να έχουν οι επιθυμίες των οργανωτών. Τό ιδανικό βέβαια θά ήταν οι βραβεύσεις να συμβαδίζουν με τη γενική γραμμή που χαράζει τό φεστιβάλ. "Αν για τή βράβευση του Διεθνούς Φεστιβάλ δέν ακούστηκαν σοβαρές επικρίσεις δέν μπορούμε να πούμε τό ίδιο για τή βράβευση του ελληνικού. Είναι βέβαια γνωστό πως πολύ σπάνια οι κριτικές επιτροπές μοιράζουν τά βραβεία όπου πρέπει και συχνά αντιμετωπίζουν την όργη του κοινού και της κριτικής - βλ. και τό καταπληκτικό πανδαιμόνιο στις Κάννες φέτος. Κι όμως τά φεστιβάλ συνεχίζουν τό δρόμο τους.

Η φετεινή κριτική επιτροπή - τούτη είναι μία προσωπική κρίση - όπως και η περσινή, όπως και παλαιότερες σε όρισμένα βραβεία, άτύχησε. Μία διαφορετική, πιο θαρραλέα κρίση - όπως τό 1964 όταν η κριτική επιτροπή τόλμησε να βραβεύσει τις "Ελθές" - θά συντελούσε αποφασιστικά στην προώθηση του όλου φεστιβάλ στο διεθνή χώρο - γιατί από δω και μπρός κάθε βράβευση παύει πιά να είναι μία οικογενειακή - ελληνική - υπόθεση. Πέρσι με τό "Μπλόκο" και όρισμένες ταινίες μικρού μήκους, φέτος με τό "Πρόσωπο με πρόσωπο" και τό "Τζέμης ο τζέμης" ο αέρας του νέου κινηματογράφου φύσηξε πάνω στη συμβατικά "εμπορική" παραγωγή και στη λαμπικαρισμένη αψυχολογία μιας όρισμένης "πρωτοπορείας". Κι αυτόν τον αέρα τόν χρειάζεται ο κινη-

¹ Σέ άρθρο που δημοσίευσε τό "Βήμα" στις 25.9.1966.

ματογράφος μας, τόν χρειάζεται και τό φεστιβάλ τῆς Θεσσαλονίκης.

Όμως τελικά και ανεξάρτητα ἀπό τή βράβευση, ἡ ἐπιτυχία τῆς ἑλληνικῆς ἐκδήλωσης θά εἶναι κάθε χρόνο ἀνάλογη μέ τή γενική στάση τῆς παραγωγῆς τῆς χρονιάς. Τό θέμα τῆς ἐπιλογῆς τῶν ἑλληνικῶν ταινιῶν δέν δημιούργησε ὡς τώρα προβλήματα: ἀντιρρήσεις γιά τήν πρόκριση διατυπώσανε οὐσιαστικά μόνο ὅσοι θεώρησαν πῶς ἀδικήθηκαν οἱ ταινίες τους.

Τό πρόβλημα τῆς ἐπιλογῆς ἔχει μιᾶ ἄλλη βαρύτητα και σημασία στή διεθνή ἀναμέτρηση. Εἶναι ἀνάγκη νά συνταιριασθοῦν συχνά ἀντιφατικές ἀπαιτήσεις και ἐπιθυμίες. Ἡ ἀναζήτηση τῆς ποιότητας δέν ταυτίζεται πάντα μέ τήν ἀνακάλυψη και τήν παρουσίαση μιᾶς ἄγνωστης ἢ παραγνωρισμένης ἐθνικῆς παραγωγῆς, ἐνός νέου σκηνοθέτη. Καί ὑπάρχουν συχνά σκοπιμότητες πού δέν μπορεῖ ν' ἀγνοήσει κανείς χωρίς νά βλάψει οὐσιαστικά ἕναν ἀπότερο και πολύ πιό θετικό σκοπό.

Ἡ εἰδίκευση εἶναι ἀπαραίτητη, θά πρέπει ὅμως νά πραγματοποιηθεῖ σταδιακά, μέ ἀνταπόκριση πάνω στίς ἐμπορικές συνθήκες πού δέν ἔχει κανείς δικαίωμα νά παραγνωρίσει, θά πρέπει ἴσως νά γίνει κάποιος διαχωρισμός μέ εἰδικές

προβολές πού θά ἔχουν ἕνα συγκεκριμένο στόχο.

Εἶναι ἀκόμα ἀπαραίτητο νά ἐνι - σχυθοῦν οἱ ἱστορικές ἀναδρομές, οἱ συναντήσεις και συζητήσεις πάνω σέ θέματα πού ἀπασχολοῦν τούς κριτικούς και τούς ἐργάτες τοῦ κινηματογράφου. Τό πρόβλημα τῆς κινηματογραφικῆς παιδείας εἶναι τόσο σημαντικό γιά τόν τόπο μας - παιδεία πού τήν χρειάζεται τόσο τό κοινό ὅσο και πολλοί ἀπό τούς λεγόμενους εἰδικούς -, πού τό φεστιβάλ πρέπει και μπορεῖ νά παίξει ἀποφασιστικό ρόλο στόν τομέα αὐτό μέ τή συμπάρσταση τῶν πιό σοβαρῶν και υπεύθυνων κριτικῶν τοῦ κινηματογράφου. Παράλληλα εἶναι ἀπαραίτητο νά μελετηθοῦν τά προβλήματα - αἰσθητικά, κοινωνιολογικά, οικονομικά - τῆς ἑλληνικῆς παραγωγῆς, νά δημιουργηθεῖ ἕνα ἀρχεῖο μέ στοιχεῖα πού θά βρῶνται στή διάθεση τῶν ξένων και τῶν ντόπιων ἱστορικῶν και κριτικῶν.

Τό παραπάνω διάγραμμα δέν εἶναι φυσικά περιοριστικό, τό φεστιβάλ τῆς Θεσσαλονίκης μπορεῖ νά γίνει ἕνας πολύ σημαντικός χώρος καλλιτεχνικῆς προβολῆς και ἀναμέτρησης ἐμπορικῶν πράξεων και συναλλαγῶν, μελέτης και ἔρευνας.-